

Имя пользователя:
Анна Віталіївна Деревецька

ID проверки:
1016375266

Дата проверки:
19.06.2024 13:38:44 EEST

Тип проверки:
Doc vs Library

Дата отчета:
19.06.2024 13:51:55 EEST

ID пользователя:
7891

Название файла: Диплом_Деревецька_антіплагіат.pdf

Количество страниц: 50   Количество слов: 11078   Количество символов: 83749   Размер файла: 1.76 MB   ID файла: 1016183150

Обнаружены модификации текста (могут влиять на процент совпадений)

5.47% Совпадения

Наибольшее совпадение: 1.16% с источником из Библиотеки (ID файла: 1012788357)

Поиск совпадений с Интернетом не производился

5.47% Источники из Библиотеки   286 ..... Страница 52

1.99% Цитат

Цитаты   5 ..... Страница 53

Не найдено ни одной ссылки

0% Исключений

Нет исключенных источников

Модификации

Обнаружены модификации текста. Подробная информация доступна в онлайн-отчете.

Замененные символы   4866

Подозрительное форматирование   9 страниц

РОЗДІЛ 1

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ
ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ****1.1. Оцінка кредитоспроможності позичальника та її практичне застосування в банківському секторі**

Історичний розвиток кредитування, кредитних ринків та банківських систем призвів до того, що у вітчизняну науку й практику запроваджені терміни «кредитоспроможність», проте термін «кредитоспроможність» увійшов у вітчизняну практику порівняно недавно.

Важливість питання оцінки кредитоспроможності в **нинішніх умовах** зумовлена також тим, що **національні економіки та банківські системи перебувають** у кризовому **стані, зокрема, через зростання частки проблемних кредитів**. Для України проблема приросту частки непрацюючих кредитів (NPL) протягом 2015-2017 років пояснюється переважно трьома факторами: проведеною НБУ оцінкою якості активів банків (AQR), що спонукало банки визнати багато кредитів непрацюючими; запровадженням більш жорсткого визначення терміну «непрацюючий кредит (NPL)»; визнанням непрацюючих кредитів Приватбанку після націоналізації під впливом політичних та неекономічних факторів. За останні роки найвищою була у 2019 році та становила 45,7% через високу частку непрацюючих кредитів у державних банках, передусім у Приватбанку. Реструктуризація кредитних портфелів та впровадження систем кредитного ризик-менеджменту, комплаєнсу призвела до зменшення частки непрацюючих кредитів (NPL) до 37,8% у 2020 році, до 27,2% у 2021 році. Найменші показники непрацюючих кредитів мали банки іноземних банківських груп (15,4% у 2019 році, 11,7% у 2020 році, 5,9% у 2021 році). Показники у банках з державною часткою перевищували аналогічні показники банків іноземних банківських груп у 3-4 рази.

Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну змінило тенденцію

до скорочення частки непрацюючих кредитів (NPL). У березні–травні 2022 року частка непрацюючих кредитів залишалася майже незмінною, зокрема через регуляторні пом'якшення НБУ в частині оцінки кредитного ризику. На 1 січня 2023 року частка непрацюючих кредитів (NPL) зросла до 38,2%. Близько 75% NPL сектору сконцентровано в державних банках, зокрема понад 40% припадає на Приватбанк [24].

Тому поглиблення проблем зі збільшенням частки непрацюючих кредитів вимагає перегляд підходів до кредитування, оцінки кредитоспроможності позичальників, оцінки кредитних ризиків. Перш за все, необхідно розуміти сутність поняття «кредитоспроможність». Для того, щоб зрозуміти його, необхідно структурувати або класифікувати цей процес і визначити вплив цього аналізу на процес розгляду кредитних заявок та надання кредиту. Вчені часто ототожнювали поняття «кредитоспроможність» та «платоспроможність». Наразі серед експертів існує консенсус щодо того, що поняття платоспроможності та кредитоспроможності не слід ототожнювати (рис. 1.2).

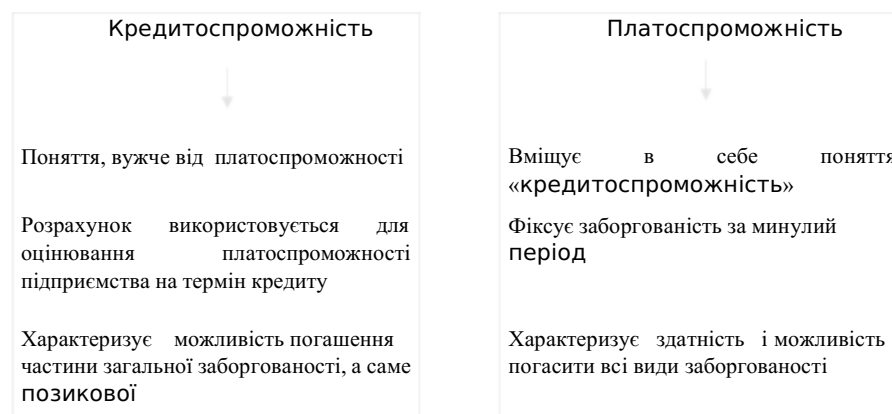

Рис. 1.2. Основні відмінності понять «кредитоспроможність» і «платоспроможність»

Як видно з рисунку, поняття платоспроможності має ширше значення, ніж поняття кредитоспроможності, яке розглядається як частина цієї категорії.

Існують істотні відмінності між поняттями «кредитоспроможність» та «платоспроможність», зокрема:

- платоспроможність характеризує «здатність підприємства своєчасно та повністю погасити всі види зобов'язань за платежами та заборгованостями»;
- кредитоспроможність – це «можливість позичальника за конкретних умов одержати кредит у повному обсязі й у визначений кредитним договором термін розрахуватися за борговими зобов'язаннями перед банком або іншим кредитором» [23, с. 71].

В Україні на законодавчому рівні поняття «кредитоспроможність» згадувалось у нормативно-правових документах Національного банку України у 1995 році та 2000 році, проте вони втратили чинність.

Науковці виокремлювали різні підходи до трактування змісту поняття «кредитоспроможність», беручи за основу різні критерії. Г. Погрішук, Р. Волощук на основі проведеного дослідження виділили одинадцять змістових одиниць:

- здатність, змога, спроможність, можливість,
- позичальник, кредитоотримувач,
- зобов'язання,
- кредит,
- договір, угода,
- передумова, умова,
- стан,
- кредитор,
- характеристика,
- кредитування,
- оцінка [16, с. 197].

Варто зазначити, що наведений перелік не є вичерпним, оскільки окремі вчені пропонують комплексні визначення.

Для проведення аналізу відібрано понад десять трактувань поняття «кредитоспроможність» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття «кредитоспроможність»

Автор(и)	Характеристика поняття
1	2
Аверкина М.Ф., Октисюк Є.В.	Під кредитоспроможністю ми розуміємо такий фінансовий стан позичальника, який дає змогу створювати грошові кошти і за їх рахунок повертати позички в повному обсязі й у визначений строк [1, с. 268]
І. Бланк	Кредитоспроможність – система умов, що визначають здатність підприємства залучати позиковий капітал і повертати його в повному обсязі і в передбачені терміни [2, с. 161].
Дж. Блек, Н.Хашимзаде, Г. Майлз	Кредитоспроможність – судження потенційного кредитора про збереження кредиту, виданого позичальникові [30, с.94].
Л. Вдовенко	Кредитоспроможність – спроможність позичальника в повному обсязі розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями виключно в грошовій формі в установлені кредитною угодою терміни [4, с.110].
Г. Венцяківчюте	Кредитоспроможність – здатність фізичної особи чи юридичного суб'єкта своєчасно виконувати фінансові зобов'язання [35, с.133].
В. Виговський	Кредитоспроможність – спроможність позичальника розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями перед банком у повному обсязі та у визначений строк грошовими коштами, що генеруються підприємством [5, с.210].
О. Вовчак, Н. Меда	Кредитоспроможність – здатність позичальника акумулювати грошові потоки, достатні для своєчасного погашення боргових зобов'язань відповідно до заздалегідь узгодженого графіка повернення кредитних коштів і сплати відсотків [6, с.12].
А. Горгієвська, О. Георгієва-Трайковська	Кредитоспроможність – можливість позичальника отримувати кошти, тобто кредит, використовувати та повертати їх відповідно до чітко і строго визначених умов [32, с.19]
Б. Гуп	Кредитоспроможність – характеристика позичальника, яка відображає його фінансовий стан і здатність погашати кредит за рахунок майбутніх доходів або реалізації належних йому активів [33, с.147].
А. Загородній, Г. Вознюк, Т. Смовженко	Кредитоспроможність – наявність передумов для отримання кредиту, спроможність повернути його в повному обсязі і в певний термін [9, с.252].
О. Зінченко, С. Святенко, В. Марчукова	Кредитоспроможність – спроможність підприємства-позичальника виконувати в повному обсязі і у визначені кредитною угодою строки розрахунки за своїми власними зобов'язаннями за рахунок наявного фінансово-економічного потенціалу [10].
<i>Продовж. табл. 1.1</i>	
1	2
Д. Кузьменко	Кредитоспроможність – комплексна та динамічна оцінка кредитором передумов та характеристик щодо здатності та ймовірного бажання кредитора виконувати зобов'язання, які будуть або вже зафіксовані в кредитній угоді [13, с.39].

А. Каплінська, М. Тваронавіцієне	Кредитоспроможність – юридична та фінансова спроможність позичальника залучати кредитні активи, а також готовність та здатність за умов невизначеності та конкретних галузевих, регіональних й індивідуальних особливостей повернення отриманого кредиту (з відсотками) у строк, зазначений у договорі, за умови, що все буде повернуто з доданої вартості кредитних грошей [31, с.2547].
М. Прянишникова	Кредитоспроможність – наявність у позичальника передумов для проведення кредитної операції і його здатність за конкретних умов кредитування розрахуватися за борговими зобов'язаннями виключно грошовими коштами, які генеруються у ході звичайної діяльності, у повному обсязі та у визначений кредитним договором термін [23, с.73-74].
П. Стецюк, О. Є. Гудзь	Кредитоспроможність – змога підприємства за конкретних умов залучити позиковий капітал та в повному обсязі й у визначені терміни розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями [25, с.112].
Б. Сенкве, І. Гакубія	Кредитоспроможність – міра здатності потенційного позичальника прийняти та погасити зобов'язання протягом узгодженого терміну [34, с.1]

Як видно з табл. 1.1 найчастіше поняття «кредитоспроможність» визначають з використанням словосполучень «здатність, змога, спроможність, можливість». І. Бланк, Л. Вдовенко, В. Виговський, О. Вовчак, А. Загородній, О. Зінченко, Н. Меда, М. Прянишникова, П. Стецюк, Г. Венцкявічюте (G. Venckevičiūtė), Б. Гуп (B. Gup), А. Каплінська (A. Caplinska), М. Тваронавіцієне (M. Tvaronavicienė), Б. Сенкве (B. K. Senkwe), І. Гакубія (Eng. R. Gakubia) кредитоспроможність позичальника визначають як здатність залучати кредити і повертати їх в повному обсязі та в передбачені у кредитному договорі терміни. Доповненням до даного підходу є використання синонімів «передумова, умова».

Послідовниками підходів на основі характеристик «здатність, змога, спроможність, можливість» та «передумова, умова» **МОЖНА** вважати учених, які розглядають кредитоспроможність як певний «стан» (правовий, господарський, фінансовий за визначеннями Б. Гуп, М. Аверкіна, Є. Октисюк, Л. Гербич, Л. Нетребчук), що дозволяє позичальнику отримувати та вчасно повертати кредити. Л. Гербич, Л. Нетребчук суть поняття «кредитоспроможність підприємства» визначають забезпеченість фінансовими ресурсами, ефективність

використання ресурсів, платоспроможність, прибутковість, фінансову стабільність, ділову активність та репутацію [7, с. 91].

Поняття «кредитоспроможність» насамперед пов'язують із терміном «позичальник» (кредитоотримувач), тобто фізичною чи юридичною особою, що бере позику. І. Бланк, В. Виговський, О. Зінченко, С. Святенко, В. Марчукова, П. Стецюк, О. Є. Гудзь у визначеннях розглядають кредитоспроможність лише для підприємств, Г. Венцкявічюте – фізичних та юридичних осіб.

Поняття «кредитоспроможність» з'являється в процесі кредитування, відповідно частина науковців пов'язують його із терміном «кредит» (позика), тобто «позичковий капітал банку у грошовій формі та в банківських металах, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання» [20] або «грошовими коштами, які надаються надавачем фінансових послуг (кредитодавцем) особі (позичальнику) у користування на поворотній основі на визначений строк із сплатою процентів» [22].

Процес кредитування зазвичай фіксується документально, тому частина авторів при трактуванні кредитоспроможності вживають терміни, що пов'язані саме з принципами, ознаками, умовами кредитування – строковість, платність і поверненість. Такий підхід зустрічається у визначеннях І. Бланк, Л. Вдовенко, В. Виговський, О. Вовчак, Н. Меда, О. Зінченко, П. Стецюк та інші.

Вчені поняття «кредитоспроможність» також пов'язують із поняттям «зобов'язання». Це пояснюється тим, що у процесі кредитування внаслідок укладення кредитного договору (угоди) з'являється боргове зобов'язання позичальника перед кредитором, яке необхідно погасити своєчасно, в повному обсязі та зі сплатою процентів.

Класифікація кредитоспроможності позичальника за провідними ознаками, такими як термін запозичення та суб'єкт наведено у табл. 1.2. Інші ознаки (масштаби діяльності позичальника, сфера діяльності позичальника, форма власності позичальника, резидентність) пов'язані з класифікацією кредитоспроможності позичальників-юридичних осіб (підприємств).

Таблиця 1.2

Класифікація кредитоспроможності позичальника [3, с. 95]

Класифікаційна ознака	Види кредитоспроможності
Термін запозичення коштів	– короткострокова; – середньострокова; – довгострокова.
Масштаби діяльності позичальника	– малого підприємства; – середнього підприємства; – великого підприємства
Сфера діяльності позичальника	– промислового підприємства; – сільськогосподарського підприємства; – підприємства оптової (роздрібної) торгівлі тощо.
Форма власності позичальника	– державного підприємства; – приватного підприємства; – корпоративного підприємства; – комунального підприємства.
Резидентність	– підприємства з національним капіталом; – підприємства з іноземним капіталом.
Суб'єкт	– юридичної особи - підприємства; – бюджетної установи; – банківської установи; – юридичної особи-позичальника за кредитом під інвестиційний проект.

Погоджуємося з думкою Г. Погріщук, Р. Волощук, що поняття «кредитоспроможність» доцільно розглядати комплексно, системно, з врахуванням позицій та інтересів всіх учасників процесу кредитування - позичальника та кредитора. Тому пропонуємо використовувати поняття «кредитоспроможність» для характеристики «сукупності умов, що дозволяють кредитору надати кредит, а позичальнику виконати боргові зобов'язання відповідно до умов кредитного договору» [16, с. 200].

1.2 Характеристика оцінки кредитоспроможності різних груп позичальників

Оцінка кредитоспроможності різних груп позичальників базується на дотриманні затверджених у банку умов реалізації процедури кредитоспроможності позичальника (рис.1.3): достовірність оцінки, використання масштабної системи показників, застосування диференційованого підходу, застосування передових досягнень вітчизняної та міжнародної наукової спільноти, дотримання чинного законодавства.

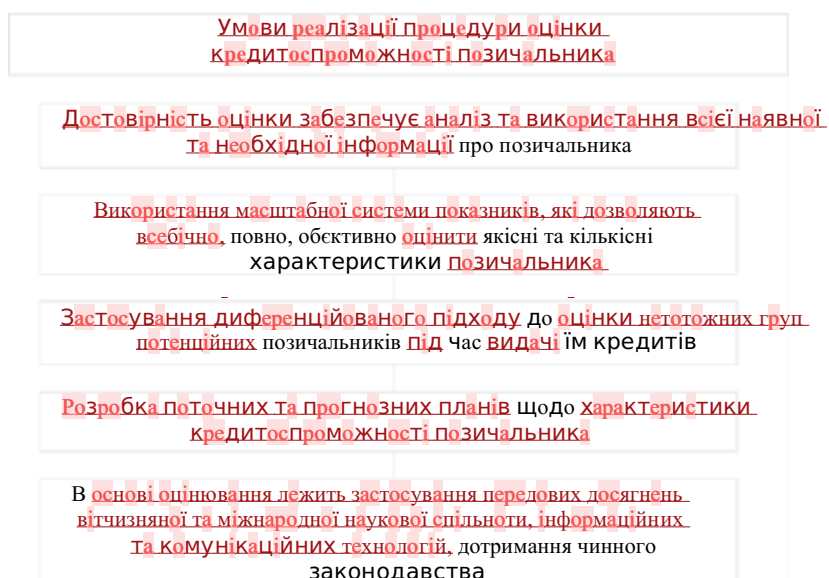

Рис. 1.3. Передумови для оцінки кредитоспроможності позичальника банку

Виконання цих умов (передумов для оцінки кредитоспроможності позичальника) дозволяє правильно організувати процес оцінки кредитоспроможності позичальника, що важливо при реалізації банком кредитних програм і масового споживчого кредитування.

Оцінка кредитоспроможності різних груп позичальників одночасно визначається Постановою Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 р. № 351 (далі – Постановою НБУ від 30.06.2016 р. № 351) та внутрішніми положеннями банку.

Оцінка кредитоспроможності визначається з особливостями кожної групи позичальників:

– підприємства та організації (крім банків), які відповідно до вимог законодавства України віднесені до категорії великих, середніх та малих

підприємств, об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків та житлово-будівельним кооперативам (далі – юридична особа),

- юридична особа за спеціалізованим кредитом,
- фізична особа, у тому числі фізична особа - суб'єкт господарювання,
- банк,
- органи державної влади та органи місцевого самоврядування (далі –

бюджетна установа).

Першою особливістю оцінки кредитоспроможності **різних груп позичальників** є різна кількість класів, що присвоюються. За розділом IV Постанови НБУ від 30.06.2016 р. № 351 для юридичних осіб присвоюється один з 10 класів, проте пояснення сутності кожного з класів відсутні. За таблицею зіставності класів позичальників за Постановою НБУ від 30.06.2016 р. № 351 (табл. 1.3) можна визначити характеристику фінансового стану юридичних осіб.

Характеристика класів позичальників юридичних осіб відповідно до класів та табл. 1.3:

- клас 1, 2 – фінансовий стан високий,
- клас 3, 4, 5 – фінансовий стан добрий,
- клас 6, 7 – фінансовий стан задовільний,
- клас 8, 9 – фінансовий стан незадовільний,
- клас 10 – фінансовий стан критичний.

Таблиця 1.3

**Зіставність класів позичальників за Постановою НБУ від
30.06.2016 р. № 351**

Клас боржників, що оцінюються за 10 класами	Клас боржників/контрагентів, що оцінюються за 5 класами
1	1
2	
3	2
4	
5	
6	3
7	
8	4
9	
10	5

Для фізичної особи (за розділом V Постанови НБУ від 30.06.2016 р. № 351), комерційного банку (за розділом VI), бюджетної установи (за розділом VII), юридичної особи за спеціалізованим кредитом (за розділом IV¹) – один з 5 класів:

- клас 1 – фінансовий стан високий,
- клас 2 – фінансовий стан добрий,
- клас 3 – фінансовий стан задовільний,
- клас 4 – фінансовий стан незадовільний,
- клас 5 – фінансовий стан критичний.

Оцінка кредитоспроможності різних груп позичальників визначається на основі різних підходів та різних показників.

Оцінка кредитоспроможності юридичної особи визначається через оцінку фінансового стану на підставі даних річної фінансової звітності. Комерційний банк здійснює оцінку фінансового стану юридичної особи шляхом розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника (далі – інтегральний показник, формула 1.1).

$$Z = \beta_0 + \sum_{i=1}^n \beta_i x_i \quad (1.1)$$

де Z – інтегральний показник; x_i – показники, що визначаються на підставі фінансових коефіцієнтів, з урахуванням установлених НБУ діапазонів для кожного фінансового показника; β_i – коефіцієнти логістичної моделі, що визначаються з урахуванням вагомості показників; β_0 – вільний член логістичної моделі, значення якого актуалізується Національним банком.

Банк визначає вид економічної діяльності юридичної особи згідно з Класифікацією видів економічної діяльності ДК 090:2010 на підставі даних річної фінансової звітності юридичної особи виходячи з максимального значення питомої ваги доходу від певного виду діяльності у загальному обсязі операційного доходу. Додаток 7 до Постанови НБУ від 30.06.2016 р. № 351 визначає всього чотири моделі:

- для секції А Сільське господарство, лісове господарство та рибне

господарство,

– для секцій В, С, F Добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, будівництво,

– для секції G Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів,

– для секцій К, L, М, N Фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном, професійна, наукова та технічна діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування,

– для інших секцій D, E, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U.

Для здійснення оцінки фінансового стану позичальника Постанова НБУ від 30.06.2016 р. № 351 пропонує загалом сімнадцять коефіцієнтів, проте для розрахунків для кожної з моделей використовують окремі з загальної сукупності показники: для секції А – 4 показників, для секцій В, С, F – 5 показників, для секції G – 6 показників, для секцій К, L, М, N – 5 показників, для інших секцій D, E, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U – 5 показників.

Банк коригує визначений на підставі розрахунку інтегрального показника фінансового стану, застосовуючи коригуючі фактори: 1) своєчасності сплати боргу, 2) належності до групи юридичних осіб під спільним контролем/групи пов'язаних контрагентів, 3) ознак, що свідчать про високий кредитний ризик, 4) вимог щодо визнання/припинення визнання банком дефолту, 5) інформації з Кредитного реєстру про нижчий (гірший) від визначеного банком класу.

У науковій літературі виділяють такі критерії оцінки кредитоспроможності юридичної особи: забезпеченість підприємства власними коштами, репутація підприємства, оцінка продукції, яка випускається, наявність замовлень на її реалізацію, характер послуг, що надаються, економічна кон'юнктура, ринкова кон'юнктура [8, с. 57].

Оцінка кредитоспроможності юридичної особи за спеціалізованим кредитом визначається через оцінку фінансового стану із застосуванням багатофакторної моделі оцінки фінансового стану (формули 1.2 та 1.3), яка включає фактори (характеристики фінансової стабільності боржника; правове середовище та характеристики проекту; характеристики фінансової стійкості

ініціатора та/або забудовника; забезпечення банком належного захисту своїх інтересів), субфактори (фінансові показники, кон'юнктура ринку, стійкість боржника за результатами стрес-тестування, фінансова структура проекту, юридичний ризик проекту, операційний ризик проекту, ризик будівництва, технічний, технологічний ризики проекту, характеристики активу / об'єкта за проектом, надійність та стабільність платоспроможності ініціатора/збудовника проекту, готовність ініціатора/збудовника проекту брати на себе відповідальність за виконання боржником своїх зобов'язань, достатність документації для адекватної оцінки стану реалізації проекту, забезпечення за спеціалізованим кредитом, контроль банком грошових потоків боржника, страхування активу/об'єкта), компоненти субфакторів для відповідних видів фінансування та етапів проекту.

$$Z_{sl} = \sum_{i=1}^n a_i \cdot F_i, \quad (1.2)$$

де Z_{sl} – показник багатофакторної моделі; a_i – вага фактору. Сума ваг факторів дорівнює 1,0; F_i – значення фактору.

Банк визначає значення фактору за формулою 1.3.

$$F_i = \sum_{j=1}^n v_j \cdot f_j, \quad (1.3)$$

де n – кількість субфакторів; v_j – вага субфактору. Сума ваг субфакторів дорівнює 1,0; f_j – значення субфактору.

Оцінка кредитоспроможності фізичної особи, у тому числі тієї, яка є суб'єктом господарювання здійснюється на підставі таких кількісних та якісних показників. До кількісних показників належить сукупний чистий дохід, сукупний обсяг боргового навантаження, накопичення на рахунках у банку, коефіцієнти поточної платоспроможності.

До якісних показників оцінки кредитоспроможності належать:

- 1) загальний матеріальний стан клієнта (наявність у власності майна);
- 2) соціальна стабільність клієнта (наявність постійної роботи, ділова

репутація, сімейний стан тощо);

- 3) вік клієнта;
- 4) кредитна історія.

Питома вага кількісних показників у загальній оцінці кредитоспроможності має становити не менше ніж 70%. Оптимальні значення кількісних показників, характеристики якісних показників, порядок їх урахування під час оцінки фінансового стану фізичної особи, а також спосіб (принцип) їх вбудовування до власної системи класифікації кредитних операцій визначаються банком у внутрішньобанківському положенні. Кожний банк індивідуально встановлює прийнятні мінімуми балів для різних груп клієнтів (переважно це 500–700 балів), що також залежить від кредитної політики банку: агресивної – високо ризикової або помірної – низько ризикової.

У науковій літературі **оцінку кредитоспроможності** фізичної особи за підходом С. Юдіної та Г. Нагорнюк [28, с. 101] описують моделлю з сімома факторами (формула 1.4).

$$y = f(x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6, x_7), \quad (1.4)$$

де y – кредитоспроможність; x_1 – вік; x_2 – сфера зайнятості; x_3 – стаж роботи (на поточному місці роботи); x_4 – сімейний стан; x_5 – матеріальний стан; x_6 – кредитна історія; x_7 – платоспроможність.

Оцінка кредитоспроможності банку здійснюється на підставі даних фінансової і статистичної звітності та з урахуванням інформації щодо:

1⁻¹) дотримання банком-боржником (резидентом) економічних нормативів протягом останніх 12 місяців поспіль;

- 2) аналізу якості активів і пасивів;
- 3) стану ліквідності;
- 4) аналізу прибутків і збитків;
- 5) виконання банком-боржником зобов'язань у минулому;
- 6) наданих та отриманих міжбанківських кредитів;
- 7) щорічного аудиторського звіту;

8) іншої інформації, що може свідчити про наявність ризиків несвоєчасного виконання зобов'язань.

Оптимальні значення абсолютних показників, характеристики відносних показників, порядок їх урахування під час оцінки кредитного ризику банку-боржника, а також спосіб (принцип) їх вбудовування до власної системи класифікації кредитних операцій визначаються банком у внутрішньобанківських положеннях.

Важливим фактором впливу на рівень кредитоспроможності банку як позичальника є наявність кредитного рейтингу за класифікацією рейтингових агентств «Standard & Poor's», «Fitch Ratings», «Moody's Investors Service». Наявність кредитного рейтингу може враховуватися і при присвоєнню класу юридичним особам представникам великого, середнього бізнесу та бюджетній установі. Трансформація кредитного рейтингу за міжнародною шкалою визначена у додатку 8 Постанови НБУ від 30.06.2016 р. № 351 та узагальнена у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Трансформація кредитного рейтингу за міжнародною шкалою в клас позичальника за Постановою НБУ від 30.06.2016 р. № 351

№ з/п	Кредитний рейтинг за міжнародною шкалою за класифікацією:		Клас позичальника, що оцінюється за 10 класами	Клас позичальника, що оцінюється за 5 класами
	рейтингових агентств «Standard & Poor's» або «Fitch Ratings»	рейтингового агентства «Moody's Investors Service»		
1	від AAA до AA+	від Aaa до Aa1	1	1
2	від AA до AA-	від Aa2 до Aa3	2	
3	від A+ до A-	від A1 до A3	3	
4	від BBB+ до BBB-	від Baa1 до Baa3	4	2
5	від BB+ до BB-	від Ba1 до Ba3	5	3
6	від B+ до B-	від B1 до B3	6	
7	CCC+	Caa1	7	4
8	від CCC до CCC-	від Caa2 до Caa3	8	
9	від CC до C	Ca	9	5
10	D	C	10	

Оцінка кредитоспроможності бюджетної установи здійснюється на підставі даних фінансової і бюджетної звітності та з урахуванням інформації щодо:

1) стану виконання бюджету бюджетної установи, особлива увага приділена виконанню дохідної частини бюджету;

2) обсягу, структури та динаміки загального боргового навантаження бюджету;

3) передбачених у бюджеті витрат на обслуговування та/або погашення наявних зобов'язань;

4) іншої інформації, що може свідчити про наявність ризиків несвоєчасного виконання зобов'язань.

Отже, **оцінка кредитоспроможності** одночасно визначається Постановою НБУ від 30.06.2016 р. № 351 та внутрішніми положеннями банку з особливостями кожної групи позичальників: юридична особа, юридична особа за спеціалізованим кредитом, фізична особа, банк, органи державної влади та органи місцевого самоврядування (бюджетна установа).

РОЗДІЛ 2

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ

АТ «ІДЕЯ БАНК»

2.1. Загальна економічна характеристика банку АТ «Ідея Банк»

Акціонерне товариство «Ідея Банк» (скорочено – АТ «Ідея Банк») був зареєстрований 31 серпня 1989 року як комерційний банк розвитку лісової та деревообробної промисловості Прикарпаття «Прикарпатлісбанк».

В 1995 році відбулася реорганізація у відкрите акціонерне товариство «Акціонерний комерційний банк «Прикарпаття» з наступною перереєстрацією у відкрите акціонерне товариство «Плюс Банк» у 2007 році. У 2011 році банк змінив назву на публічне акціонерне товариство «Ідея Банк» [15].

Важливою подією для функціонування АТ «Ідея Банк» була зміна організаційно-правової форми у 2018 році та входження до складу фінансової групи – Гетін Холдінг Спудка Акційна (Getin Holding S.A., Республіка Польща). Кінцевим бенефіціаром банку є фізична особа – Лешек Чарнецькі.

АТ «Ідея Банк» здійснює свою діяльність на підставі ліцензії №96, виданої НБУ 4 листопада 2011 року, Генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій №96 від 3.02.20120 року та згідно з чинним законодавством, включаючи Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III [17] та інші нормативні акти Національного банку України.

АТ «Ідея Банк» у своїй діяльності орієнтується на обслуговування фізичних осіб, проте надає широкий асортимент послуг і корпоративним клієнтам. Банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (реєстраційне свідоцтво № 055 від 02 вересня 1999 року), що діє відповідно до Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року №4452-VI. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечує повернення вкладникам депозитів в сумі 200 тисяч гривень на одну особу у

випадку ліквідації банку.

Регіональна мережа АТ «Ідея Банк», що охоплює майже всі області України, представлена 82 відділеннями у 2019-2021 роках, половина з яких зосереджено в Івано-Франківській (16 відділень), Дніпропетровській (9 відділень), Львівській (10 відділень) областях та в м. Києві (14 відділень). Відділення є повноправними представниками банку у регіонах, провідниками єдиної банківської стратегії розвитку [15].

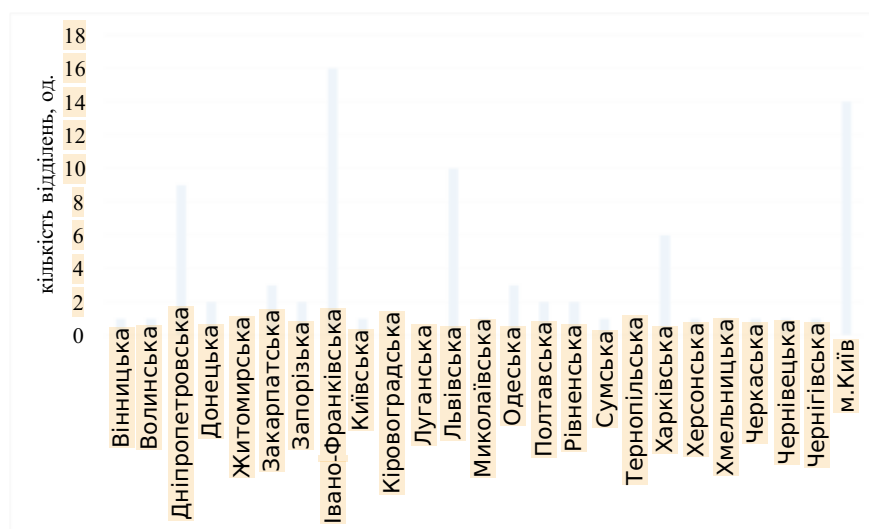

Рис. 2.1. Розподіл відділень АТ «Ідея Банк» в розрізі областей України у 2019-2021 роках [15]

Станом на 01 липня 2022 року працювали 70 відділень банку, що становить 85,4% мережі на тих територіях, де дозволяє безпекова ситуація. Юридична адреса та місцезнаходження Головного офісу: вул. Валова, 11, місто Львів, Україна.

Організаційне Положення АТ «Ідея Банк», що визначає засади організаційної структури, спосіб утворення, управління структурних підрозділів та окремих організаційних одиниць затверджено Спостережною радою Банку 29.09.2015 року (Протокол №220). Організаційна структура АТ

«Ідея Банк» з переліком структурних підрозділів та встановленим підпорядкуванням затверджено Наглядовою радою Банку 08.06.2021 року (Протокол №645). Структура Головного банку включає 18 **самостійних департаментів** (департамент по роботі з персоналом, казначейства, цифрового банкінгу, роздрібного продажу, альтернативних каналів продажу, розвитку продуктів, юридичний, ІТ, логістики, контролінгу, бухгалтерського обліку і звітності, операційний, кредитного адміністрування, управління ризиками, верифікації та кредитних рішень, по роботі з проблемною заборгованістю), 9 **управлінь** та 3 **відокремлені відділи**, об'єднаних у 5 вертикалей, що **підпорядковані** окремим членам **Правління**: член Правління-директор з розвитку бізнесу, член Правління-адміністративний директор, член Правління-фінансово-операційний директор, член Правління-директор з ризиків.

Станом на кінець 2020 року в АТ «Ідея Банк» працювали 1270 осіб, з них 241 особа працювала на умовах зовнішнього сумісництва. Станом на кінець 2021 року в АТ «Ідея Банк» працювали 1 262 особи, з них 216 осіб працювали на умовах зовнішнього сумісництва [15].

Стратегія АТ «Ідея Банк» спрямована на забезпечення високоефективної бізнес моделі за кількома напрямками, в перше чергу, утримання лідируючих позицій в роздрібному сегменті банківського ринку України (рис. 2.2). Доповненням до вказаної мети є стратегічні цілі такі як підвищення стійкості банку із забезпеченням достатнього рівня капіталізації з врахуванням змін регуляторних вимог, розвиток мобільного цифрового банку O.Bank через впровадження нових і сучасних ІТ-платформ, можливість оплачувати покупки та послуги за допомогою смартфонів з NFC, а також онлайн через сервіс Google Pay, а за допомогою iPhone SE, iPhone 6 і більш нових моделей, iPad, Mac та Apple Watch – через сервіс Apple Pay, **фокусування на покращенні та зниженні ризик профілю клієнтів.**

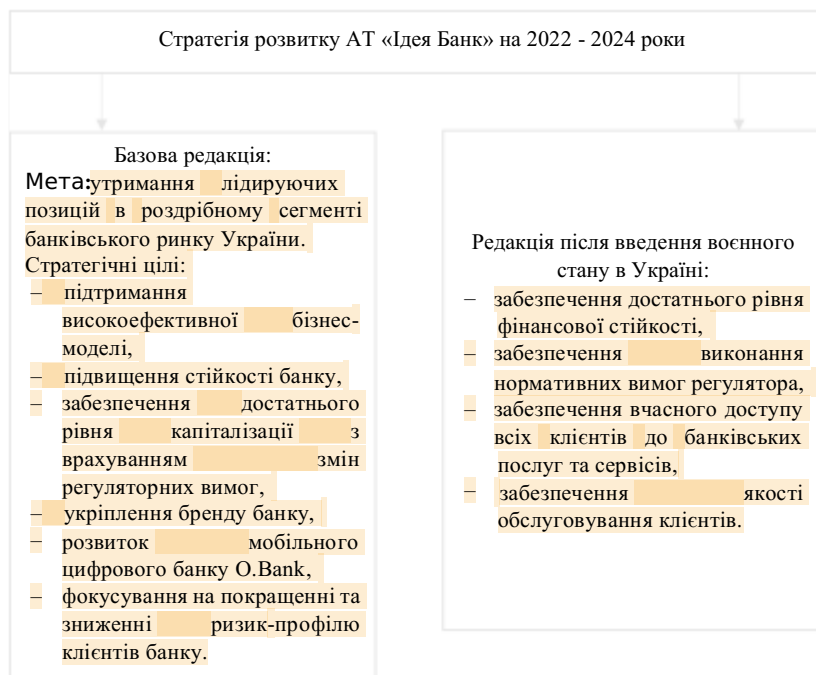

Рис. 2.2. Основні положення стратегії АТ «Ідея Банк» на 2022-2024 роки [15]

Редакція стратегії АТ «Ідея Банк» після введення воєнного стану в Україні змістила фокус цілей на забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості, забезпечення вчасного доступу всіх клієнтів до банківських послуг та сервісів, забезпечення якості обслуговування клієнтів.

2.2. Основні результати та показники діяльності банку

До основних результатів діяльності банку належить чистий прибуток/збиток банку, що формується за підсумками фінансового року. За результатами діяльності у 2019-2021 років банк отримував чистий прибуток (рис. 2.3), який складав 378 млн. грн, 225 млн. грн, 581 млн. грн., відповідно. У 2022 році АТ «Ідея Банк» отримав чистий збиток у розмірі 650 млн. грн. Таким

27

чином, напрям динаміки основних результатів діяльності банку зменшувалися у 2020 році та 2022 році мало місце погіршення фінансових результатів, у 2021 році мало місце покращення фінансових результатів.

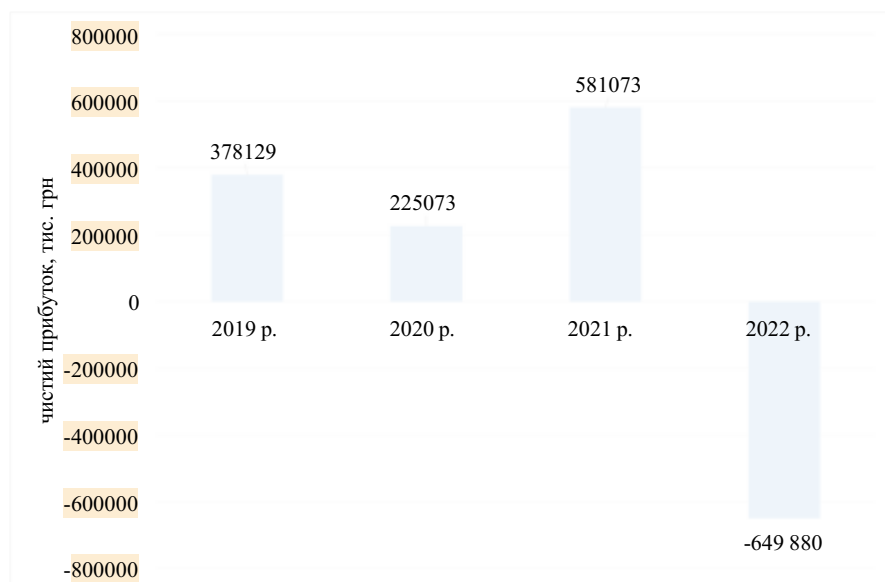

Рис. 2.3. Чистий прибуток/збиток АТ «Ідея Банк» за 2019-2022 рр.

Чистий прибуток АТ «Ідея Банк» у 2020 році зменшився на 153 056 тис. грн або 40,5% у порівнянні з 2019 роком. Основний вплив на чистий прибуток мало зменшення на 38 174 тис. грн або 22,2% у порівнянні комісійного результату та зменшення на 38 635 тис. грн або комісійного доходу в результаті зменшення ділової активності клієнтів та збільшення на 12 104 тис. грн або 73,5% відрахувань в резерви за кредитним операціями.

Негативною практикою діяльності у 2020 році стало збільшення витрат (37 207 тис. грн або 12,1% – на виплати працівникам, 15 972 тис. грн або 30,0% – знос та амортизація, 13 570 тис. грн або 6,7% – інші адміністративні та операційні витрати) попри низькі темпи прирости доходів банку.

Детальний горизонтальний аналіз результатів діяльності АТ «Ідея Банк» за звітом про прибутки і збитки наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка результатів діяльності АТ «Ідея Банк» за 2019-2022
рр., тис. грн.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення 2022 р. до 2019 р., %
Процентні доходи	2134135	2207282	2423041	2594898	460763
Процентні втрати	524104	532199	358094	334015	-190089
Чистий процентний дохід	1610031	1675083	2064947	2260884	650853
Комісійні доходи	255183	255644	292985	174 590	-80593
Комісійні втрат	83324	121959	136766	100 365	17041
Інші доходи			1200	7344	7344
Чистий прибуток від операцій з іноземною валютою	24864	17167	11660	49798	24934
Чистий збиток від переоцінки іноземної валюти	-2969	-1124	-627	-3286	-317
Прибуток від припинення визнання фінансових активів оцінених за амортизованою собівартістю	16465	4361			-16465
Чистий збиток від зменшення корисності фінансових активів	-835295	-96014	-812327	-2588533	-1753238
Резерв за іншими нефінансовими активами	-1092	24			1 092
Чистий прибуток від зменшення корисності резервів за зобов'язаннями	8	1			-8
Інші операційні доходи	39583	34459	23631	13856	-25727
Витрати на виплати працівникам	306424	343631	380303	294032	-12392
Втрати зносу та амортизації	53204	69176	76408	76 582	23378
Інші адміністративні та операційні витрати	202642	216213	275204	104512	-98130
Прибуток до оподаткування	461184	274496	711208	-794032	-1255216
Витрати на податок на прибуток	-83055	-49423	-130135	144152	227207
Прибуток за рік	378129	225073	581073	-649880	-1028009

Чистий прибуток АТ «Ідея Банк» у 2021 році збільшився у 2,6 рази у порівнянні з 2020 роком. Зростання чистого прибутку відбулося переважно за рахунок збільшення чистого процентного доходу на 389 654 тис. грн. або 23,3%, збільшення комісійних доходів на 37 341 тис. грн. або 14,6%, зменшення збитків

Від переоцінки іноземної валюти на 497 тис. грн або 44,2%. Зростання чистого процентного доходу обумовлено збільшенням процентних доходів на 215 759 тис. грн або 9,8% та зменшенням процентних витрат на 174 105 тис. грн або 32,7% завдяки значному приросту кредитного портфелю в національній валюті та виваженою політикою управління ліквідністю та вартістю залучення коштів.

Чистий фінансовий результат АТ «Ідея Банк» у 2022 році змінив свою форму з прибутку на збиток. Зміна чистого прибутку на чистий збиток відбулася у розмірі зменшення чистого фінансового результату на 1 230 953 тис. грн. Суттєвий вплив на формування збитків у 2022 році мало зменшення комісійних доходів на 118 395 тис. грн або 40,4%, збільшення збитків від зменшення корисності фінансових активів на 1 776 206 тис. грн або 218,7%.

Отже, **основні результати** діяльності АТ «Ідея Банк» погіршилися у 2022 р. та отримано чистий збиток у розмірі 649 880 тис. грн, що пов'язано з веденням діяльності банку в умовах воєнного стану. За напрямками діяльності банку можна відзначити у 2019-2022 рр. збільшення чистого процентного доходу, прибутку від операцій з іноземною валютою, збільшення збитків від корисності фінансових активів, зменшення комісійних доходів, інших операційних доходів, збитковість від переоцінки іноземної валюти.

Чисті активи банку – наступний важливий показник діяльності комерційного банку, що характеризує його загальний потенціал. Чисті активи АТ «Ідея Банк» за 2019-2022 рр. (рис. 2.4) змінювалися за напрямками, що повторюють напрями динаміки чистого фінансового результату. Чисті активи зменшувалися у 2020 році та 2022 році через погіршення фінансових результатів та ділової активності в державі під впливом COVID-19 та війни, у 2021 році мало місце підвищення загальної вартості чистих активів.

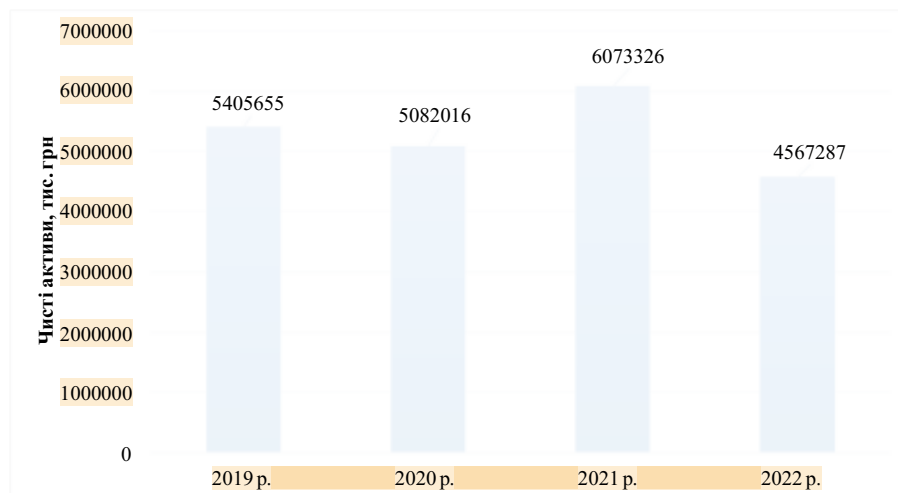

Рис. 2.4. Чисті активи АТ «Ідея Банк» за 2019-2022 рр.

Чисті активи АТ «Ідея Банк» на кінець 2019 року становили 5 405 655 тис. грн та у 2020 року зменшилися на 323 639 тис. грн або 6,0%. За розміром чистих активів АТ «Ідея Банк» у 2020 році займав 29 місце в банківській системі України. Зміна загальної вартості чистих активів банку обумовлена зменшенням кредитного портфелю на 348 338 тис. грн або 8,4%, який є основною складовою активів. Високоліквідні активи, що представлені грошовими коштами та їх еквівалентами зменшилися на 23 186 тис. грн або 3,1%, проте підтримуються в обсязі, достатньому для обслуговування клієнтів та виконання зобов'язань банку перед різними групами контрагентів.

Зменшення бізнес активності клієнтів та попиту на банківські продукти у 2020 р., внаслідок запровадження карантинних заходів для боротьби з пандемією коронавірусу COVID-19, вплинули і на зменшення інвестиційної активності серед цінних паперів (вартість інвестиційних цінних паперів зменшилася на 26 796 тис. грн або 15,8%) та нерухомості (вартість інвестиційної нерухомості зменшилася на 144 тис. грн або 2%).

Детальний горизонтальний аналіз активів АТ «Ідея Банк» за звітом про фінансовий стан [25] наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка чистих активів АТ «Ідея Банк» за 2019-2022 рр., тис. грн.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення 2022 р. до 2019 р., %
Грошові кошти та їх еквіваленти	747181	723995	655091	364920	-382261
Кредити та аванси клієнтам	4138390	3790052	4804462	2959006	-1179384
Інвестиційні цінні папери	169299	142503	138515	751483	582184
Інвестиційна нерухомість	7256	7112	6968	6824	-432
Дебіторська заборгованість з поточного податку на прибуток	25	9	9	7950	7925
Відстрочені податкові активи	1116	10913	15243	159562	158446
Основні засоби	157711	15926	180001	251363	93652
Нематеріальні активи	54499	6619	80486		-54499
Інші фінансові активи	103	15325	171773	40290	40187
Інші нефінансові активи	17,114	28712	20758	25889	25871,886
Непоточні активи класифіковані як утримувані для продажу	20	20	20		-20
Загальна сума чистих активів	5405655	5082016	6073326	4567287	-838368

Чисті активи банку на кінець 2021 року збільшилися на 991 310 тис. грн або 19,5% у порівнянні з 2020 роком. За розміром чистих активів банк змістився на 32 місце серед комерційних банків України. Зміна обсягів чистих активів була обумовлена збільшенням кредитного портфелю на 1 014 410 тис. грн або 26,8%, який був основною складовою активів банку. У 2021 році збільшувалися не прибуткові активи банку, а саме основні засоби збільшилися на 164 075 тис. грн або 1030,2%, нематеріальні активи збільшилися на 73 867 тис. грн або 1116,0%, інші фінансові активи збільшилися на 156 448 тис. грн або 1020,9%. Недоліком формування активів у 2021 році стало зменшення грошових коштів на 68 908 тис. грн або 9,5%, інвестиційних цінних паперів на 3 988 тис. грн або 2,8%, інвестиційної нерухомості на 144 тис. грн або 2,0%.

Чисті активи АТ «Ідея Банк» під впливом повномасштабної війни проти України, що супроводжувалося споживчою інфляцією, девальвацією та

зростанням валютного курсу, порушенням ланцюгів постачання, руйнуванням виробництв, скороченням попиту та пропозиції товарів та послуг, збільшенням витрат бізнесу на кінець 2022 року зменшилися на 1 506 039 тис. грн або 24,8% у порівнянні з 2020 роком. За розміром чистих активів банк зне змінив позицій та перебував на 32 місце серед комерційних банків України. Зміна обсягів чистих активів була обумовлена зменшенням, у першу чергу, кредитного портфелю на 1 845 456 тис. грн або 38,4%, зменшення грошових коштів на 290 171 тис. грн або 44,3%, зменшення інших фінансових активів на 131 483 тис. грн або 76,5%. Збільшення інших активів не слід вважати позитивним, оскільки це відстрочені податкові зобов'язання, заборгованість з поточного податку на прибуток, інвестиційні цінні папери у формі державних цінних паперів.

Структура чистих активів АТ «Ідея Банк» за звітом про фінансовий стан не була сталою через постійні коливання частки окремих активів. Частка кредитного портфеля зменшилася з 76,56% у 2019 році до 64,79% у 2022 році, частка грошових коштів зменшилася з 14,25% у 2020 році до 7,99% у 2022 році. Перерозподіл частки відбувався на користь інвестиційних цінних паперів (переважно ОВДП) з 3,13% у 2019 році до 16,45% у 2022 році, відстрочених податкових активів з 0,02% у 2019 році до 3,49% у 2022 році, основних засобів з 2,92% у 2019 році до 5,50% у 2022 році.

Основною складовою ресурсної бази АТ «Ідея Банк» є **кошти клієнтів**, але вони доповнюються іншими вагомими видами капіталу та зобов'язань (табл. 2.3), такими як статутний капітал, емісійні різниці, резервні та інші фонди банку, нерозподілений прибуток. Оскільки кошти клієнтів були провідними для АТ «Ідея Банк», визначимо напрями їх формування і динаміки. У 2020 році обсяг коштів клієнтів зменшився на 362 718 тис. грн або 8,7%. Основною причиною зменшення коштів клієнтів у 2020 році було зменшення коштів фізичних осіб на 9,8%, зменшення коштів юридичних осіб на 3,9% через пандемію COVID-19.

Таблиця 2.3

Динаміка зобов'язань та власного капіталу АТ «Ідея Банк» за 2019-2022 рр., тис. грн.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення 2022 р. до 2019 р., %
Зобов'язання					
Кошти банків	441	4956	4956	4956	4515
Кошти клієнтів	4190612	3827894	4237530	3535626	-654986
Боргові цінні папери, емітовані банком	669	649	0	0	-669
Кредиторська заборгованість щодо податку на прибуток	24514	36953	41532		-24514
Резерви за зобов'язаннями	1	0		11270	11269
Інші фінансові зобов'язання	1055	113468	126975	111918	110863
Інші нефінансові зобов'язання	84154	8393	10887	90282	6128
Субординований борг	68826	82124	79985		-68826
Загальна сума зобов'язань	4478686	4149974	4610211	3754052	-724634
Власний капітал					
Статутний капітал	298742	298742	323073	323073	24331
Емісійні різниці	120972	120972	196641	196642	75670
Резервні та інші фонди банку	99808	118714	334693	916597	816789
Резерви переоцінки	28467	27635	26803	25971	-2496
Нерозподілений прибуток	37898	365979	581905	-649049	-686947
Загальна сума власного капіталу	926969	932042	1463115	813235	-113734

У 2021 році відбулася стабілізація економічної активності в державі та відновилася зайнятість фізичних осіб, тому обсяг коштів клієнтів збільшився на 409 636 тис. грн або 10,7%, що свідчить про високий рівень довіри клієнтів та відновлення депозитних операцій за сприятливих умов. У 2022 році під впливом повномасштабної війни та внутрішньої міграції, іміграції частини населення, руйнування виробничих об'єктів відбулося зменшення коштів клієнтів зменшився на 701 904 тис. грн або 16,6%.

Загальний розмір зобов'язань АТ «Ідея Банк» перевищував загальний розмір власного капіталу. На рис. 2.5 видно, що зобов'язання перевищували власний капітал у 4,8 разів у 2019 році, 4,5 разів у 2020 році, 3,2 разів у 2021 році, 4,6 разів у 2022 році.

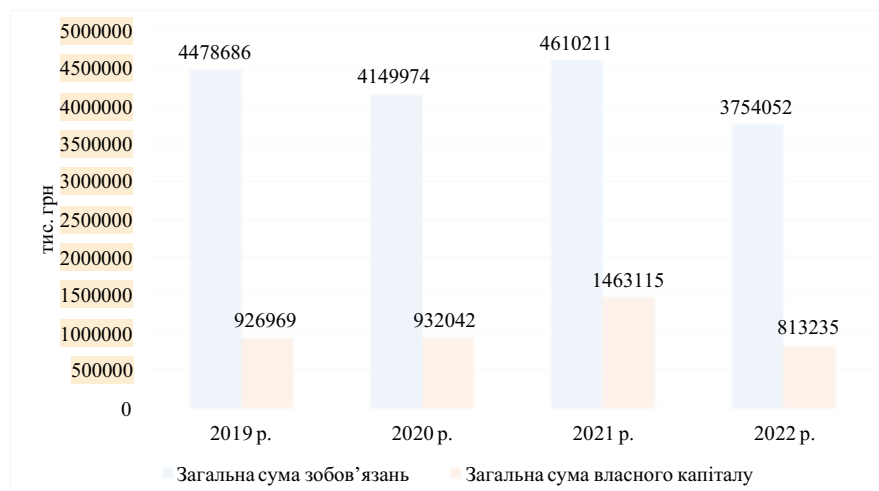

Рис. 2.5. Зобов'язання та власний капітал АТ «Ідея Банк» за 2019-2022 рр.

Розмір власного капіталу банку у 2020-2021 роках збільшувався на 5 073 тис. грн та 0,55% та 531 073 тис. грн та 57,0%, відповідно. У 2020 році джерелами збільшення власного капіталу була прибуткова діяльність банку та сформовані резервні фонди. У 2021 році вище зазначені джерела збільшення власного капіталу доповнювалися збільшенням статутного капіталу на 24 331 тис. грн або 8,1%, емісійних різниць на 75 669 тис. грн або 62,6%, резервів на 215 979 тис. грн або 181,9%, нерозподіленого прибутку на 215 926 тис. грн або 59,0%.

Вплив воєнного стану на формування та перерозподіл власного капіталу у 2022 році відбувся через формування додаткових резервів у розмірі 581 904 тис. грн та внесення 1 230 954 тис. грн збитків до власного капіталу, таким чином власний капітал АТ «Ідея Банк» зменшився на 649 880 тис. грн або 44,4%.

АТ «Ідея Банк» здійснює активне управління рівнем достатності капіталу для захисту від ризиків, які притаманні його діяльності. Достатність капіталу контролюється з використанням серед інших методів, коефіцієнтів, які встановлені Базельською угодою щодо капіталу та нормативів, встановлених

Національним банком України.

Результативність діяльності банку оцінюється через рентабельність активів (нормативне значення – більше 1%, «сіра зона» – 0,9-1,1%), рентабельність капіталу (нормативне значення – більше 15%, «сіра зона» – 13,5-16,5%), рентабельність статутного капіталу (нормативне значення – більше 10%, «сіра зона» – 9-11%), загальна дохідність активів (нормативне значення – більше 14%, «сіра зона» – 12,5-15,5%) [12, с. 60]. Результативність діяльності АТ «Ідея Банк» за 2019-2022 рр. розрахована у табл. 2.4 вказує на високий рівень рентабельності активів у 2019-2021 рр., проте у 2022 р. збитовість активів становила 14,2% та вказує на неефективність діяльності банку через вплив воєнного стану.

Таблиця 2.4

Результативність діяльності АТ «Ідея Банк» за 2019-2022 рр., %

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення 2022 р. до 2019 р., %
Рентабельність активів	7,00	4,43	9,57	-14,23	-21,22
Рентабельність капіталу	40,79	24,15	39,71	-79,91	-120,70
Рентабельність статутного капіталу	126,57	75,34	179,86	-201,16	-327,73
Загальна дохідність активів	45,70	49,57	45,30	62,03	16,33

Рентабельність капіталу (власного капіталу) значно у 2019-2021 роках перевищувала нормативне значення, проте знижувалася у 2019 році на 16,6% та знижувалася у 2022 році на 119,6%. У 2022 р. збитовість капіталу становила 79,9%, тобто за 2022 рік комерційний банку втратив майже 80% власного капіталу, а чистий збиток у 3 рази перевищував статутний капітал.

Загальна дохідність активів АТ «Ідея Банк» формувалася на рівні 45-50% у 2019-2021 роках, незважаючи на воєнні дії у 2022 році дохідність активів збільшилася до 62,0%. Загальна дохідність активів АТ «Ідея Банк» була вищою за нормативні значення, що забезпечувалося високим рівнем доходів (процентні, комісійні, від операцій з іноземною валютою, від припинення визнання фінансових активів оцінених за амортизованою собівартістю, інші доходи та

інші операційні доходи) банку: 2019 рік – 2 470 230 тис. грн, 2020 рік – 2 518 913 тис. грн, 2021 рік – 2 751 317 тис. грн, 2022 рік – 2 833 142 тис. грн.

Отже, **основні результати та показники діяльності** АТ «Ідея Банк» дуже чутливі до поширення пандемії COVID-19 у 2020 році та воєнного стану у 2022 році.

2.3. Особливості оцінки кредитоспроможності позичальника-фізичної особи АТ «Ідея Банк»

Оцінка кредитоспроможності позичальника-фізичної особи має пріоритетне значення для АТ «Ідея Банк», оскільки кредитування фізичних осіб є пріоритетом активних операцій досліджуваного комерційного банку. Частка кредитів наданим фізичним особам у формі кредитів на поточні потреби, іпотечних кредитів, інших кредитів фізичним особам становила у кредитному портфелі банку 99,98% у 2019 році, 99,96% у 2020 році, 99,34% у 2021-2022 роках.

Процес оцінки кредитоспроможності позичальника-фізичної особи відбувається **за допомогою рейтингової моделі, заснованої на оцінці семи кредитних факторів, запропонованої АТ «Ідея Банк»** з урахуванням основних вимог Постанови Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 р. № 351 (далі – Постанова НБУ від 30.06.2016 р. № 351):

- Оцінка правового статусу позичальника** через перевірку громадянства, наявності цивільної дієздатності, **судимостей, невиконаних судових рішень, участі у судових процесах на момент подання кредитної заявки.**
- Оцінка особистих (морально-психологічних) якостей позичальника** таких як хороша **репутація**, принциповість, надійність, щирість на основі суджень самого позичальника, близьких осіб, третіх осіб.
- Оцінка соціального та комунікаційного статусу позичальника** на основі

10 індикаторів.

4. **Оцінка наявності у клієнта достатніх для позичальника капітальних ресурсів (нерухомість, автомобілі, банківські заощадження, інші цінності тощо).** Аналізуючи капітальні ресурси фізичної особи кредитний спеціаліст повинен визначити його поточну вартість, ліквідність і частину зобов'язань позичальника, яку можливо **забезпечити**.

5. **Оцінка достатності забезпечення позичальника.** Найпоширенішими формами забезпечення видачі кредиту є застава та гарантії. Розглядаючи заставу як засіб забезпечення виконання зобов'язання позичальника перед банком, кредитний працівник перевіряє, чи належить застава позичальнику або поручителю **нерухоме майно**, відсутність обмежень та обтяжень у державних реєстрах. За примітками до фінансової звітності АТ «Ідея Банк» можна зробити висновок, що у кредитуванні фізичних осіб перевагу надають незабезпеченим кредитам або забезпеченим нерухомим майном. У 2019 році незабезпечені кредити становили 6 452 843 тис. грн або 99,81% кредитного портфеля фізичних осіб. У 2020 році незабезпечені кредити становили 6 514 948 тис. грн або 99,14% кредитного портфеля фізичних осіб. У 2021 році незабезпечені кредити становили 8 582 527 тис. грн або 99,72% кредитного портфеля фізичних осіб, водночас, кредити забезпечені нерухомим майном становили 23 134 тис. грн або 0,27% кредитного портфеля фізичних осіб, кредити забезпечені іншими активами становили 1 070 тис. грн або 0,001% кредитного портфеля фізичних осіб.

6. **Оцінка поточного та потенційного доходу позичальника** на основі **середньомісячного доходу**, що групується за шістьма групами: менше 3200 грн, 3200-4800 грн, 4800-6400 грн, 6400-8000 грн, 8000-10 000 грн, понад 10 000 грн.

7. **Оцінка покриття боргу позичальника.** Для того, щоб визначити здатність позичальника вчасно та повністю виконувати свої кредитні зобов'язання, **розраховується коефіцієнт покриття боргу** як відношення різниці між **середньомісячним доходом та середньомісячними витратами позичальника та сумою щомісячних кредитних платежів.** Значення цього коефіцієнта є прийнятним для банківської установи, якщо знаходиться в діапазоні менше 1,2.

Прийнятними варіантами є менше 0,5, від 0,5 до 0,75, від 0,75 до 1,0. Оптимальні значення банк установлює самостійно з урахуванням видів кредитів і залежно від форми їх надання, цільового призначення, строку користування, наявності забезпечення, способу сплати тощо.

Схематичне зображення скорингової моделі для фізичних осіб наведено на рис. 2.6, що візуально репрезентує алгоритм дій банківської установи в особі уповноваженого кредитного інспектора чи спеціаліста з кредитування під час реалізації оцінки кредитоспроможності позичальника.

Рис.2.6. Модель внутрішньобанківського скорингу в АТ «Ідея Банк».

Згідно з внутрішньою методикою АТ «Ідея Банк», загальна рейтингова оцінка позичальника-фізичної особи розраховується шляхом зважування загальної рейтингової оцінки за кожним із факторів кредитоспроможності на відповідний коефіцієнт. За результатами розрахунку банк робить висновок про перспективність та доцільність надання кредиту та визначає клас позичальника.

Зокрема, максимальне значення загальної рейтингової оцінки, що може бути присвоєна позичальнику банком за такою моделлю банківського рейтингування, становить 600 балів, а мінімальне – 0.

Відповідність класу позичальника, кількості балів та характеристика класів за скоринговою системою наведена у табл. 2.5, за рекомендаціями в вимогах Постанови НБУ від 30.06.2016 р. № 351 наведена у табл. 2.6. У разі наявності в позичальника - фізичної особи характеристик, які відповідають різним класам, банк відносить такого боржника до нижчого класу.

Таблиця 2.5

**Класифікація класів позичальників-фізичних осіб АТ «Ідея Банк»
відповідно до балів оцінки**

Клас позичальника-фізичної особи	Значення балів за скоринговою оцінкою	Ймовірна характеристика позичальника-фізичної особи з боку банку
Клас 1	450 – 600	позичальник із мінімальним рівнем кредитного ризику
Клас 2	350 – 450	позичальник із допустимим рівнем кредитного ризику
Клас 3	250 – 350	позичальник із середнім рівнем кредитного ризику
Клас 4	150 – 250	позичальник із максимальним рівнем кредитного ризику
Клас 5	0 – 150	позичальник із критичним рівнем кредитного ризику

Таким чином, АТ «Ідея Банк» за нарахованою кількістю балів визначає клас позичальника на етапі кредитної заяви, проте під час сплати кредитних платежів може відбутися прострочення виплат, тоді змінюється клас залежно від кількості днів прострочення у напрямі пониження класу позичальника. Відповідно до Постанови НБУ від 30.06.2016 р. № 351, АТ «Ідея Банк» визначає самостійно періодичність здійснення оцінки поточного фінансового стану фізичної особи з урахуванням стану обслуговування боргу, але не рідше ніж один раз на рік.

Таблиця 2.6

**Класифікація класів позичальників-фізичних осіб за Постановою
НБУ від 30.06.2016 р. № 351**

Клас позичальника-фізичної особи	Сукупний обсяг боргового навантаження/ сукупний чистий дохід	Кількість календарних днів прострочення погашення боргу	Поточна платоспроможність	Характеристика фінансового стану Позичальника-фізичної особи
Клас 1	50 %	не перевищує 7 днів	перевищує оптимальні значення	високий
Клас 2	60 %	8 - 30 днів	не нижчі, ніж їх оптимальні значення	добрий
Клас 3	70 %	31 - 60 днів	не завжди відповідають оптимальним значенням	задовільний
Клас 4	80 %	61 - 90 днів	є несуттєво нижчими, ніж їх оптимальні значення	незадовільний
Клас 5	перевищує 80 %	більше 90 днів	нижчі, ніж їх оптимальні значення	критичний

За примітками до фінансової звітності АТ «**Ідея Банк**» та звітності відповідно до Додатку 2 до постанови Правління Національного банку України «Про встановлення переліку інформації, що підлягає обов'язковому опублікуванню банками України» від 15.02.2018 року № 11 (у редакції постанови Правління Національного банку України від 27.12.2018 року № 157), які наведені у рис. 2.4 та табл. 2.7, можна зробити висновок про недостатньо ефективну систему оцінки кредитоспроможності. Підставою для такого висновку про недостатню ефективність діючої оцінки кредитоспроможності є високі розміри заборгованості позичальників за класом 5:

2019 рік – 2 069 583 тис. грн або 32,7% кредитного портфеля фізичних осіб,
 2020 рік – 2 391 377 тис. грн або 37,8% кредитного портфеля фізичних осіб,
 2021 рік – 3 372 688 тис. грн або 40,2% кредитного портфеля фізичних осіб,
 2022 рік – 4 968 773 тис. грн або 57,5% кредитного портфеля фізичних осіб.

Таким чином, у 2019 році на кредити з критичним станом (клас 5) позичальників припадала третина кредитного портфеля, проте у 2022 році на кредити з критичним станом позичальників припадало більше половини кредитів.

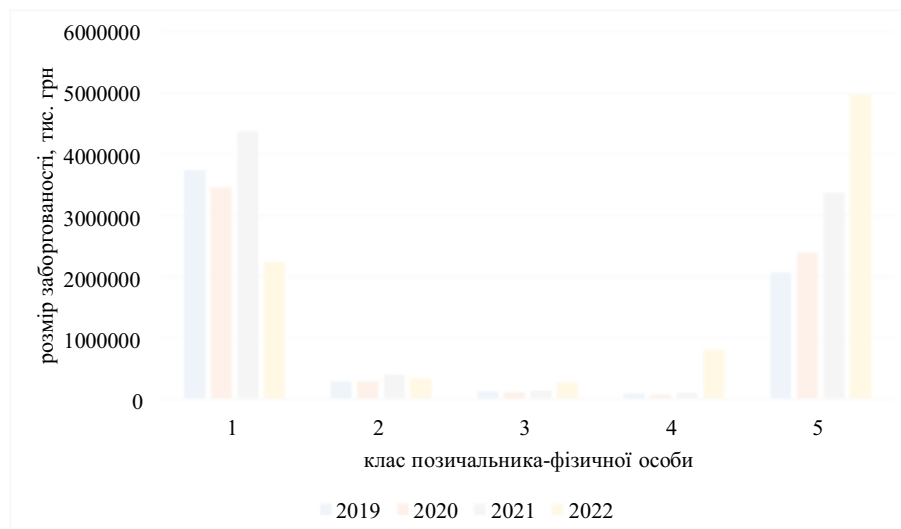

Рис. 2.4. Розподіл заборгованості за кредитами фізичних осіб АТ «Ідея Банк» за 2019-2022 рр.

На кредити позичальників АТ «Ідея Банк» у високим рівнем фінансового стану (клас 1) припало від 59,2% у 2019 році до 25,8% у 2022 році. Кредиторська заборгованість позичальників-фізичних осіб за платоспроможними позичальниками становила більше половини кредитного портфеля у 2019 році, проте до кінця 2022 року зменшилася до четвертої частини.

Таблиця 2.7

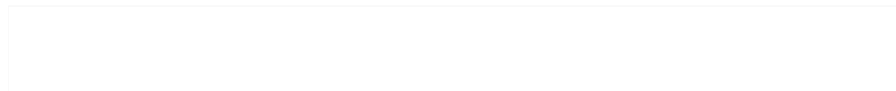
Розмір заборгованості за класами боржника - фізичної особи АТ «Ідея Банк» за 2019-2022 рр.

Рік	усього					національна валюта					іноземна валюта				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
	Розмір заборгованості, тис. грн														
2019	3745653	293031	122780	94419	2069583	3745653	293031	122780	94419	2067621	-	-	-	-	1962
2020	3455535	293276	116266	72889	2391377	3455535	293276	116266	72889	2389320	-	-	-	-	2057
2021	4372583	394288	137533	104901	3372688	4372583	394288	137533	104901	3371340	-	-	-	-	1348
2022	2233713	348149	278751	812297	4968773	2233713	348149	278751	812297	4966881	-	-	-	-	1892
	Розмір заборгованості, % до загального обсягу														
2019	59,22	4,63	1,94	1,49	32,72	59,22	4,63	1,94	1,49	32,69	-	-	-	-	0,03
2020	54,60	4,63	1,84	1,15	37,78	54,60	4,63	1,84	1,15	37,75	-	-	-	-	0,03
2021	52,17	4,70	1,64	1,25	40,24	52,17	4,70	1,64	1,25	40,22	-	-	-	-	0,02
2022	25,85	4,03	3,23	9,40	57,50	25,85	4,03	3,23	9,40	57,48	-	-	-	-	0,02
	Розмір заборгованості за видами валют, % до загального обсягу														
2019	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	99,91	-	-	-	0,09
2020	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	99,91	-	-	-	0,09
2021	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	99,96	-	-	-	0,04
2022	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	99,96	-	-	-	0,04

43

Це вказує на недостатню ефективність оцінки кредитоспроможності. Частка позичальників АТ «Ідея Банк» з добрим станом (клас 2) була стабільною – 4,7%, Частка позичальників із задовільним станом (клас 3) була стабільною у 2019-2021 роках та становила 1,6-1,9%, проте у 2022 році під впливом війни та погіршення фінансового стану багатьох домогосподарств збільшилася до 3,2%. Подібна ситуація характерна для позичальників із незадовільним станом (клас 4), оскільки їх частка збільшилася від 1,2% у 2019-2021 років до 9,4% у 2022 році.

Отже, розподіл позичальників-фізичних осіб АТ «Ідея Банк» має високі значення кредитів, наданих позичальникам з кризовим фінансовим станом. Кредитний портфель та кредитоспроможність фізичних осіб дуже чутливий до поширення пандемії COVID-19 у 2020 році та воєнного стану у 2022 році, коли збільшилася частка кредитів позичальників з задовільним (клас 3), незадовільним (клас 4), критичним (клас 5) фінансовим станом.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ

3.1. Шляхи розвитку кредитного ринку України

Вдосконалення механізму оцінки кредитоспроможності позичальників та визначення шляхів розвитку кредитного ринку передбачає визначення основних умов реалізації грошово-кредитної політики, а саме введений 24 лютого 2022 р. воєнний стан на території України відповідно до початку повномасштабної війни з Російською Федерацією. Строк дії воєнного стану в Україні продовжено з 26 березня 2022 року строком на 30 діб, потім продовжено від 25 квітня 2022 року, 25 травня 2022 року, 23 серпня 2022 року, 21 листопада 2022 року, 19 лютого 2023 року [18]. Лімітів на зняття готівки Національним банком України не було встановлено, що вказує на забезпечення ліквідності банківської системи та можливості знімати кредитні кошти у повному обсязі.

Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану, схвалені рішенням Ради Національного банку України від 15 квітня 2022 року [14], тобто через неповні два місяці після введення воєнного стану визначали такі основні умови як забезпечення оборони України, забезпечення функціонування об'єктів критичної інфраструктури, соціальної стабільності в державі тощо. Рекомендації щодо вдосконалення грошово-кредитної політики саме з урахуванням війни знайшло своє відображення у працях українських та іноземних вчених.

Національному банку України рекомендовано здійснювати гнучку адаптацію грошово-кредитної політики та вживати необхідні антикризові заходи для підтримки належного рівня ліквідності банківської системи та посилення гнучкості банків в управлінні власною ліквідністю.

З початку воєнних дій було запроваджено адміністративні обмеження на валютному ринку та щодо руху капіталу. З огляду на необхідність забезпечення обороноздатності України та фінансування бюджетних потреб Національний банк України зобов'язаний надавати підтримку державному бюджету шляхом купівлі цінних паперів Уряду України на первинному ринку. Усвідомлюючи потенційні ризики монетизації дефіциту державного бюджету, Національний банк фінансуватиме лише критичні видатки Уряду України в обмежених обсягах та лише шляхом купівлі цінних паперів Уряду України на первинному ринку. Національний банк також зберігатиме максимальну прозорість у висвітленні таких операцій.

Розглянемо шляхи розвитку кредитного ринку України за напрямками:

1. Процентна політика. На початок воєнних дій в Україні облікова ставка НБУ становила 10%, проте за рішеннями Правління Національного банку України від червня 2022 року становить 25%. Курсова стабільність, підтримана стабільністю рівня облікової ставки (25%) і додатковими заходами Національного банку України, і надалі сприятиме збереженню керованості інфляційних процесів (рис. 3.1).

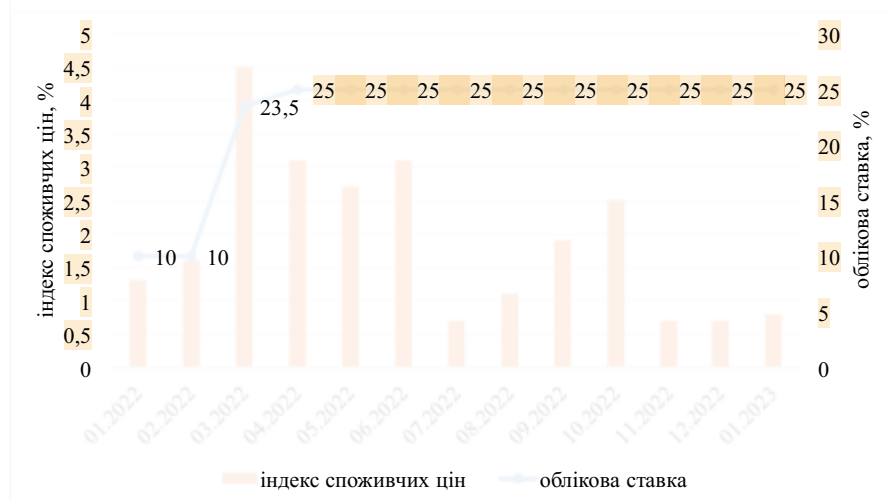

Рис. 3.1. Показники процентної політики на кредитному ринку України в умовах воєнного стану

3 квітня 2022 р. показники процентної політики України в умовах воєнного Стану погіршилися у частині досягнення індексом споживчих цін значення 4,5%, а облікова ставка збільшена до 25%. Таким чином, кредитні ресурси на кредитному ринку України є «дорогими» та платоспроможність більшості позичальників не дозволяє покривати такий високий рівень відсоткових платежів, тому попит на кредитному ринку може обмежуватися через високі відсоткові ставки за користування кредитами. Ставка за кредитами для фізичних осіб становила 83,7% за кредитом «Стабільний», 89,39% за кредитом «На старт», 120,03% за кредитом «Вигідний», 118,99% за кредитом «На вживане авто» [11].

Якщо клієнт АТ «**Ідея Банк**» за кредитом «Цільовий» не укладає договір добровільного страхування життя, реальна річна процентна ставка становить до 138,72%, якщо клієнт укладає договір добровільного страхування життя – до 126,28% [11].

2. Рефінансування банків для поповнення ресурсів для кредитування позичальників. Національний банк України запровадив рефінансування банків для підтримки ліквідності строком до одного року на період воєнного стану [21]. Національний банк України збільшив розмір підтримки банківським установам в перші місяці війни. У лютому 2022 року 27 банківських установ отримали рефінансування у розмірі 32,2 млрд. грн. на строк більше 30 календарних днів. У березні 2022 року кількість банківських установ, які отримали рефінансування, збільшилося до 29, а розмір рефінансування до 36,9 млрд. грн. У другому кварталі 2022 року спостерігаємо скорочення відповідного показника, у квітні 2022 року кредити рефінансування від НБУ одержали 9 банків на загальну суму 2,9 млрд. грн., у травні – 10 банків на суму 8,5 млрд. грн., у червні кредит рефінансування було надано лише АБ «Укргазбанк» на суму 3 млрд. грн. У липні 2022 року лише дві банківські установи, а саме АБ «Укргазбанк» та АТ «Перший Інвестиційний Банк», отримали кредит рефінансування на загальну суму 5,4 млрд. грн. Про значну стійкість банківської системи свідчить те, що неплатоспроможним було визнано тільки один банк (АТ «Мегабанк»), окрім російських банків, що вивели з ринку.

Для комерційних банків рекомендовано розширити інструменти рефінансування банків та спростити процедуру рефінансування за допомогою аукціонів. З позиції стимулювання експорту необхідно контролювати ліквідність банків, що забезпечують кредитування позичальників та покриття попиту на кредити позичальників.

3. Валютні інтервенції для фінансування валютних кредитів. З 24 лютого 2022 року офіційно купити іноземну валюту (долар США, євро та ін.) у комерційних банках було неможливо. Закрилися міжбанківський валютний ринок і фондова біржа. Долар США можна було здати лише за фіксованим курсом – 29,25 гривень за долар США. На чорному ринку за 2-3 дні воєнних дій його вартість зростала до 42-43 гривень за долар США, але до 25 березня ціна знизилася до 32,5 гривень за долар США. Це створювало певні проблеми для фізичних осіб, які виїжджали за кордон, адже конвертувати гривню на іноземну валюту готівкою було практично неможливо, але з безготівковими розрахунками українськими картками за кордоном проблем не виникало. В Україні запроваджено заборону видачу готівкових коштів в іноземній валюті з рахунку клієнта в іноземній валюті в обсязі, що перевищує в еквіваленті 100000 гривень у день [21].

Національний банк визначив, що для здійснення розрахунків в іноземній валюті юридичні особи **мають** спочатку використовувати іноземну валюту, що має на рахунках в комерційних банках, а далі, за необхідності, купувати її на валютному ринку України. Національний банк України з 04 травня 2022 року встановив для **комерційних банків** такі ліміти відкритої валютної позиції:

- 1) ліміт загальної довгої відкритої валютної позиції банку (Л13-1) - не більше 5%;
- 2) ліміт загальної короткої відкритої валютної позиції банку (Л13-2) - не більше 5%.

Нами рекомендовано послабити валютні обмеження та визначити можливості регулювання валютних розрахунків. 21 травня 2022 року Національний Банк оголосив про послаблення обмежень обмінного курсу,

дозволивши банкам підняти курс валютної конвертації під час розрахунку платіжними картками та дозволивши банкам продавати готівкову іноземну валюту за курсом, відмінним від офіційного. Рекомендуємо змінити підхід до встановлення валютного курсу за запровадити пільговий фіксований валютних курс.

Подібний механізм запровадження пільгового фіксованого валютного курсу був застосований в Україні для пом'якшення наслідків фінансової кризи 2008 р. Валютні аукціони проводилися Національним банком України проводилися для придбання іноземної валюти (долари США, євро або швейцарські франки) за пільговим курсом банками, і за тим самим курсом продати її своїм клієнтам (+ 0,5% відрахувань до пенсійного фонду). Наприклад, протягом липня – серпня 2009 р. пільговий курс аукціонів НБУ з продажу доларів США був встановлений на рівні від 7,63 до 8,0 гривні за долар, в залежності від дати проведення аукціону. Участь у валютних аукціонах давала можливість придбати іноземну валюту на суму, яка не перевищує 50 тис. дол. США на календарний місяць за однією кредитною угодою [27]. Цільовим призначенням погашення зобов'язань перед банком в іноземній валюті за пільговим курсом було: погашення поточного щомісячного платежу за кредитом, погашення простроченої заборгованості за кредитом, дострокове погашення щомісячної виплати та кредиту.

Отже, у 2009 р. цільовим призначенням було погашення кредитів, отриманих в іноземній валюті. В умовах воєнного стану вважаємо доцільним застосування такої практики, проте цільове призначення:

– сприяння обороноздатності країни (військова техніка, тепловізори, рації, бронежилети, каски, безпілотні літальні апарати, автомобілі, пальне для військових цілей, інше оснащення тощо),

– соціального добробуту населення (генератори, акумулятори, обігрівачі, бойлери, котли, сонячні станції, будівельні матеріали для населення, що втратило житло через війну тощо),

– відновлення потенціалу країни, її критичної інфраструктури, енергетичних систем, залізниці, транспортних комунікацій.

Установлено та зафіксовано офіційний курс гривні до долара США на рівні 36,5686 гривні за один долар США починаючи з 9.00 21 липня 2022 року, проте комерційні банки не дотримуються такого курсу. Відповідно до нашої пропозиції офіційний курс гривні до долара США пропонуємо фіксувати на довоєнному рівні - 28,9877 грн, офіційний курс гривні до євро пропонуємо фіксувати на довоєнному рівні – 32,9000 грн. Для зручності зафіксуємо курс гривні до долара США – 30 грн, курс гривні до євро – 33 грн.

До механізму запровадження пільгового валютного курсу необхідно залучити комерційні банки з високим рівнем надійності або належності до системних. До переліку системно важливих банків у 2022 р. належать А-Банк; Кредобанк; ОТП Банк; Ощадбанк; Південний; ПриватБанк; ПУМБ; Райффайзен Банк; Таскомбанк; Укргазбанк; Укрексімбанк; Укрсиббанк; Універсал Банк [19]. Ідея Банк не належить до системно важливих банків.

Джерелом надходження іноземної валюти за пільговим курсом мають бути надходження зовнішнього фінансування, оскільки купувати валюту за зниженим курсом на внутрішньому ринку не можливо. Ні фізичні особи – резиденти, ні юридичні особи – резиденти не погодяться продавати валюту (валютні надходження, виручку від експорту) за зниженим курсом. Таким чином, основними учасниками такого процесу мають бути НБУ, уповноважені банки, фізичні особи та юридичні особи, держава (табл. 3.2).

Найбільш доцільним в умовах сучасного воєнного стану у середньостроковому періоді видається продовження політики фіксованого обмінного курсу або валютного коридору з можливою його подальшою корекцією. Варто також відмовитися від практики множинних курсів, оскільки вона створює зайве соціальне напруження та перепони для експортерів.

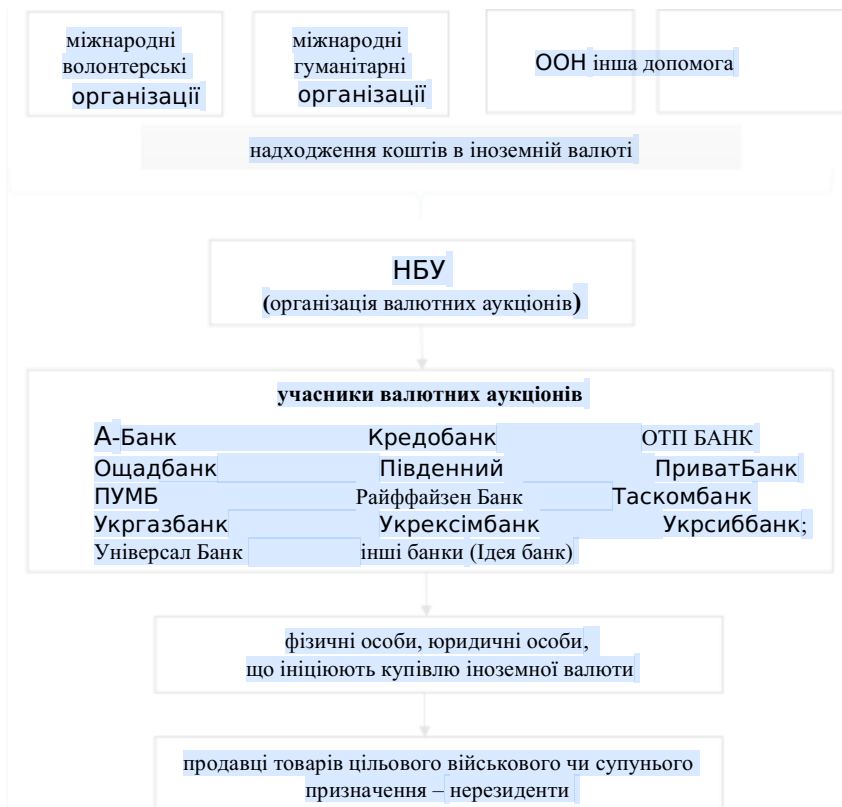

Рис. 3.2. Основні учасники застосування пільгового валютного курсу для цільових потреб воєнного часу

У міру нормалізації функціонування економіки та фінансової системи, зменшення інтенсивності воєнних дій, припинення війни Національний банк у мінімально достатні строки зобов'язується повернутися до застосування принципів та інструментів грошово-кредитної (монетарної) політики, визначених Стратегією монетарної політики Національного банку України та Основними засадами грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу.

Пропонуємо наступний механізм купівлі іноземної валюти за пільговим курсом (рис. 3.3).

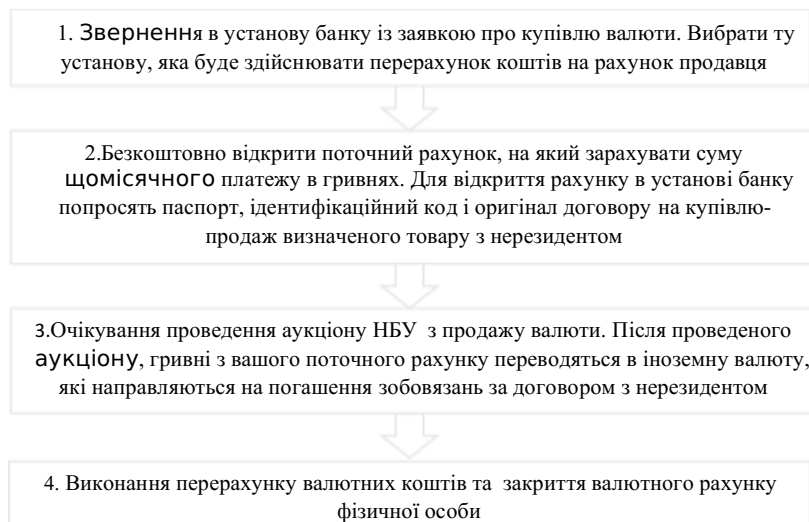

Рис. 3.3. Механізм купівлі іноземної валюти за пільговим курсом на прикладі фізичної особи для сплати кредитів

При такому механізмі важливо забезпечувати ефективність на кожному з етапів та раціональна співпраця різних державних органів і організацій.

Отже, вдосконалення грошово-кредитної політики в Україні пов'язане з необхідністю виконання важливого завдання – це обороноздатність країни та забезпечення фінансової стійкості в умовах воєнного стану. З початком введення воєнного стану було впроваджено сукупністю заходів, проте подальше вдосконалення грошово-кредитної політики передбачає зменшення обмежень та лімітів, зменшення облікової ставки НБУ, рефінансування комерційних банків для забезпечення їх ліквідності, впровадження механізму купівлі іноземної валюти за пільговим курсом для окремої категорії товарів за досвідом 2009 р.

|

3.2. Напрями вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників АТ «Ідея Банк»

-
-

Вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників АТ «Ідея Банк» повинно базуватися на можливостях зміни чинного банківського законодавства відповідно міжнародних вимог, на міжнародному досвіді оцінки кредитоспроможності та кращих вітчизняних практиках.

Беручи складність підходу, заснованого на внутрішніх рейтингах оцінки кредитоспроможності та дуже жорсткі вимоги Базеля II щодо його застосування, можна припустити, що розрахунок кредитного рейтингу не отримав широкого розповсюдження. Особливо, Базельський комітет підкреслює, що банки повинні продемонструвати, що їхні внутрішні рейтингові системи є надійними та послідовними в часі. Стандарти роботи внутрішньобанківських систем повинні збігатися з вимогами Базельського комітету, а період, протягом якого системи IRB використовуються в повсякденній банківській діяльності, повинен становити щонайменше три роки. Рейтингові системи, які відповідають вимогам підходу IRB, можуть присвоювати два типи рейтингів: рейтинг позичальника та рейтинг конкретної облігації. Кількість рейтингових класів має бути від 8 до 10, а покриття юридичних осіб кредитним рейтингом – 100%. Незважаючи на значну роботу та складність впровадження цих систем та вимог Базеля II в цілому, ми вважаємо, що вони мають бути впроваджені на практиці. Адже відсутність дій щодо вдосконалення практики їх використання має значний негативний вплив на українську банківську систему та конкурентоспроможність українських комерційних банків. Тому важливо, щоб Національний банк України, а також інші державні органи вживали додаткових заходів для синхронізації вітчизняних та західних пруденційних вимог до достатності капіталу. Тому, Національному банку України було б доцільно створити спільну робочу групу з комерційними банками для обговорення нагальних питань системи оцінки кредитоспроможності позичальників. Враховуючи особливості

функціонування систем оцінки кредитоспроможності іноземних позичальників, представлені в ході дослідження, вважаємо за доцільне розкрити наступну інформацію для більш детальної оцінки майбутнього клієнта:

Розкриття формальної форми власності позичальника, а саме

а) перелік офіційних власників компанії із зазначенням частки кожного з них у статутному капіталі позичальника;

б) для власників - юридичних осіб необхідно вказати код ЄДРПОУ, для фізичних осіб - ідентифікаційний код.

1. Розкриття фактичної структури власності: необхідно надати інформацію про особу, яка контролює, індивідуально або колективно, прямо або опосередковано, більше 75% статутного капіталу компанії.

2. Аналіз кредитної історії: оцінюється попередній досвід кредитування. Позитивною характеристикою компанії-позичальника є історія погашення попередніх кредитів та докази того, що вона працює відповідально. Також слід звернути увагу на кредитну історію інших компаній директора (минулих і теперішніх).

3. Рівень активності бізнесу. Аналізуючи позицію компанії-позичальника на ринку факторів виробництва та ринку збуту, співробітники банківської установи використовують дані, отримані із засобів масової інформації, результати галузевого аналізу та інформацію, отриману в результаті інтерв'ю з контрагентами позичальника. Фокус уваги приділяється відповідності рівня якості продукції, її цінних параметрів та вимог ринку; конкурентоспроможності продукції; розробці нових видів продукції.

Оцінка виробничих факторів включає кваліфікацію працівників, стан виробничих приміщень та обладнання, а також місце розташування підприємства. Іншим важливим фактором є структура клієнтів (споживачів).

Основною ціллю кредитного аналізу є визначення спроможності та здатності позичальника повернути отриманий кредит відповідно до умов кредитного договору. Перед наданням кредиту банк визначає рівень ризику, який він готовий взяти на себе, та суму кредиту, яка може бути видана.

Проблема обміну інформацією через системи оцінки кредитоспроможності в Україні була детально вивчена Німецькою консультативною групою з питань економічних реформ. Згідно з пропозиціями групи, існують три дуже ефективні паралельні напрямки розвитку таких систем:

1) покращення національного реєстру ненадійних позичальників шляхом запровадження обов'язкової участі комерційних банків у цьому реєстрі та забезпечення конфіденційності інформації через внесення змін до Закону «Про банки і банківську діяльність»;

2) формування державного реєстру великих кредитів, які можуть бути потенційно небезпечними для стабільності всієї банківської системи; цей реєстр повинен своєчасно інформувати комерційні банки та органи банківського нагляду на виникнення кредитних ризиків;

3) стимулювання розвитку приватних кредитних компаній шляхом прийняття відповідного законодавства та створення сприятливих умов, оскільки кредитні організації не потребують прямого втручання держави, але мають значний позитивний вплив на фінансову стабільність країни та ефективний розподіл кредитів.

Останні дії Національного банку України вказують на те, що регулятор дуже активно впроваджує політику банківського нагляду відповідно до рекомендацій міжнародних експертів.

Наприклад, перспективним шляхом покращення оцінки кредитоспроможності позичальників комерційних банків є розробка та подальше вдосконалення єдиної рейтингової системи. Держава теж має вдосконалити механізм обміну кредитною інформацією, щоб забезпечити точність рейтингової моделі, об'єктивність та неупередженість кредитних рішень.

Такий обсяг дій сьогодні суттєво підвищує рівень оцінки кредитоспроможності позичальників, удосконалює її методологію, а отже, покращує сам процес кредитування, принципи прийняття рішень, удосконалює механізми управління кредитними портфелями банків, принципи кредитної

політики, методи формування резервів, адекватних ймовірності дефолту позичальників та їхніх окремих кредитних операцій.

Іншим важливим і перспективним напрямком модернізації національної системи оцінки кредитоспроможності позичальників є вирішення низки проблем, що виникають у сфері мікрокредитування, тобто організації процесу споживчого кредитування. Закономірно, що більшість наукової літератури присвячена переважно проблемам кредитування юридичних осіб, а про сферу кредитування домогосподарств часто просто забувають. Але сьогодні на нього припадає переважна частка кредитування в економіці, і не можна ігнорувати це питання.

З ціллю вирішення низки питань, які час від часу виникають у цьому середовищі, пропонується

- 1) розробити спеціалізовані нормативні акти або документи, які регулюють всі можливі кредитні відносини такого типу;
- 2) сформулювати єдині підходи до рейтингування окремих позичальників та структурувати методологію їх аналітичної оцінки;
- 3) надати більш детальний огляд компонентів оцінки та розробити загальні критерії та їх диференційоване групування;
- 4) розробити набір стандартних вимог до ясності та прозорості особистої та професійної інформації, що надається позичальниками
- 5) передбачити розрахунок впливу ситуаційних факторів на процес оцінки кредитоспроможності домогосподарств у вигляді індикативних коефіцієнтів.

Практична реалізація запропонованих змін дозволить покращити оцінку спроможності громадян повертати кредити, посилити дисципліну та компетентність кредитних менеджерів, пришвидшити роботу кредитних центрів, зокрема створити спеціальні внутрішні підрозділи з управління кредитними ризиками, які оцінюватимуть дрібні складові процесу видачі споживчих кредитів та обиратимуть найважливіші фактори для прийняття позитивного рішення за кредитною заявкою.

Напрями **вдосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників** АТ «Ідея Банк» потрібно визначати з посиленням якісних характеристик позичальника фізичної особи або керівника позичальника – юридичної особи під час прийняття рішення про клас кредитоспроможності. Практика кредитування виокремлює низку критеріїв кредитоспроможності, які закладено в основу різних методик оцінки кредитоспроможності, що узагальнено та відображено у табл. 3.1 за працями Г. Погрішук, Р. Волощук [16, с. 200], С. Абу, С. Аббаді [29 с.151-152].

Таблиця 3.1

Методики оцінки кредитоспроможності позичальника

Методика 1	Критерії кредитоспроможності позичальника, які враховує методика 2
«5C's»	Character (ділова репутація); Capacity (здатність погасити кредит); Capital (достатність капіталу); Collateral (наявність забезпечення, застави); Conditions (економічні умови, перспективи розвитку).
«5P»	People (ОСОБА-позичальник і його кредитна історія); Purpose (мета використання кредиту); Payment (джерела погашення кредиту); Protection (застава та інші гарантії погашення кредиту); Prospective (нагляд за погашенням кредиту).
LAPP	Liquidity (ліквідність); Activity (масштаби підприємницької діяльності); Profitability (рентабельність підприємницької діяльності); Potential (потенціал, перспективи розвитку).
CAMPARI	Character (ділова репутація); Ability to Pay (здатність до погашення кредиту); Margin of Finance (розмір відсотків за кредитом); Purpose (мета використання кредиту); Amount (розмір кредиту); Repayment (умови погашення кредиту); Insurance (страхування непогашення кредиту).
FAPE	Liquidity ratios (показники ліквідності); Profitability ratios (показники рентабельності); Operation ratios (показники операційної діяльності); Debt ratios (показники заборгованості); Character (ділова репутація); Credit Record (кредитна історія).
CAMELS	Capital Adequacy (достатність капіталу); Asset Quality (якість активів); Management (ЯКІСТЬ менеджменту); Earnings (здатність приносити дохід); Liquidity (ліквідність); Sensitivity (чутливість до ринкового ризику).
PARSER	Person (ділова репутація); Amount (розмір кредиту); Repayment (умови погашення кредиту); Security (забезпечення кредиту); Expediency (вигідність кредиту); Remuneration (винагорода кредитору).
MEMO RISK	Management (якість менеджменту); Experience (досвід); Market (ринкові умови); Operations (діяльність); Repayment (умови погашення кредиту); Interest (розмір відсотків за кредитом); Security (забезпечення кредиту); Control (контроль за погашенням кредиту).

Продовж. табл. 3.1

1	2
COPF	Competition (конкуренція в галузі); Organization (організація діяльності); Personnel (якість персоналу); Finance (фінанси, доходи).
PARTLAMPS	Purpose (мета використання кредиту); Amount (розмір кредиту); Repayment (умови погашення кредиту); Time (період кредитування); Laws (юридичне оформлення кредиту); Accounts (оцінка платежів за кредитом); Management (якість менеджменту); Profitability (рентабельність підприємницької діяльності); Security (забезпечення кредиту).
PARTS	Purpose (мета використання кредиту); Amount (розмір кредиту); Repayment (умови погашення кредиту); Term (строк використання кредиту); Security (забезпечення кредиту).

Із зазначених іноземних методик оцінки кредитоспроможності доцільно запозичити такі якісні характеристики позичальників: Character (ділова репутація); People (особа-позичальник і його кредитна історія); Purpose (мета використання кредиту); Credit Record (кредитна історія); Person (ділова репутація); Management (якість менеджменту); Experience (досвід); Organization (організація діяльності); Personnel (якість персоналу).

Совпадения

Источники из Библиотеки

286

1	Студенческая работа	ID файла: 1012788357	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	1.16%
2	Студенческая работа	ID файла: 8814577	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation 10 Источник	0.58%
3	Студенческая работа	ID файла: 1012455822	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Na 58 Источник	0.48%
4	Студенческая работа	ID файла: 1015141616	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Na 17 Источник	0.4%
5	Студенческая работа	ID файла: 1008238079	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat 3 Источник	0.3%
6	Студенческая работа	ID файла: 1009696867	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Na 33 Источник	0.35%
7	Студенческая работа	ID файла: 8857104	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...	0.22%
8	Студенческая работа	ID файла: 1006209282	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.34%
9	Студенческая работа	ID файла: 1004048745	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.34%
10	Студенческая работа	ID файла: 8814343	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nation 5 Источник	0.33%
11	Студенческая работа	ID файла: 1015305078	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.33%
12	Студенческая работа	ID файла: 1000821044	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.31%
13	Студенческая работа	ID файла: 1011415049	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat 6 Источник	0.29%
14	Студенческая работа	ID файла: 1005053635	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Na 32 Источник	0.28%
15	Студенческая работа	ID файла: 1000912562	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Na 12 Источник	0.28%
16	Студенческая работа	ID файла: 1009645749	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat 2 Источник	0.27%
17	Студенческая работа	ID файла: 1008264666	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat 2 Источник	0.25%
18	Студенческая работа	ID файла: 1012585268	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat 3 Источник	0.25%
19	Студенческая работа	ID файла: 8824642	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...	0.24%
20	Студенческая работа	ID файла: 1005919037	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.23%
21	Студенческая работа	ID файла: 1000817351	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Na 10 Источник	0.23%

22	Студенческая работа	ID файла: 1015280773	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University	18 Источник	0.23%
23	Студенческая работа	ID файла: 1009620263	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University	2 Источник	0.23%
24	Студенческая работа	ID файла: 1012701937	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University	10 Источник	0.19%
25	Студенческая работа	ID файла: 1008264692	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.19%
26	Студенческая работа	ID файла: 9129001	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University	7 Источник	0.17%
27	Студенческая работа	ID файла: 1002408586	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University	2 Источник	0.17%
28	Студенческая работа	ID файла: 1000841725	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University	2 Источник	0.17%
29	Студенческая работа	ID файла: 1015668182	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.17%
30	Студенческая работа	ID файла: 1000878133	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University	4 Источник	0.16%
31	Студенческая работа	ID файла: 1015287955	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.16%
32	Студенческая работа	ID файла: 1000822058	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.16%
33	Студенческая работа	ID файла: 1000885753	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.16%
34	Студенческая работа	ID файла: 3742111	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.07%
35	Студенческая работа	ID файла: 1004173542	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.15%
36	Студенческая работа	ID файла: 9097149	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.14%
37	Студенческая работа	ID файла: 3755921	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.14%
38	Студенческая работа	ID файла: 1003735645	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University	18 Источник	0.13%
39	Студенческая работа	ID файла: 1004202850	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.13%
40	Студенческая работа	ID файла: 1015197127	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.1%
41	Студенческая работа	ID файла: 1008421064	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.09%
42	Студенческая работа	ID файла: 1012862471	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University		0.09%
43	Студенческая работа	ID файла: 1000052040	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University	2 Источник	0.09%
44	Студенческая работа	ID файла: 1012910494	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University	2 Источник	0.09%

45	Студенческая работа	ID файла: 8811087	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...	0.08%
46	Студенческая работа	ID файла: 1015664854	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian Nat 2 Источник	0.07%
47	Студенческая работа	ID файла: 1008264697	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Uni...	0.07%
48	Студенческая работа	ID файла: 9151184	Учебное заведение: Volodymyr Dahl East Ukrainian National Univer...	0.07%

Цитати

Цитати

5

- 1 3.2. Основні учасники застосування пільгового валютного курсу для цільових потреб воєнного часу У міру нормалізації функціонування економіки та фінансової системи, зменшення інтенсивності воєнних дій, припинення війни Національний банк у мінімально достатні строки зобов'язується повернутися до застосування принципів та інструментів грошово-кредитної (монетарної) політики, визначених Стратегією монетарної політики Національного банку України та Основними засадами грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу. міжнародні волонтерські організації надходження коштів в іноземній валюті міжнародні гуманітарні організації ООН інша допомога НБУ (організація валютних аукціонів) учасники валютних аукціонів А-Банк Кредобанк ОТП БАНК Ощадбанк Південний ПриватБанк ПУМБ Райффайзен Банк Таскомбанк Укргазбанк Укресімбанк Укрсиббанк; Універсал Банк інші банки (Ідея банк) фізичні особи, юридичні особи, що ініціюють купівлю іноземної валюти продавці товарів цільового військового чи сукупного призначення – нерезиденти 51 Пропонуємо наступний механізм купівлі іноземної валюти за пільговим курсом (рис.
- 2 «можливість позичальника за конкретних умов одержати кредит у повному обсязі й у визначений кредитним договором термін розрахуватися за борговими зобов'язаннями перед банком або іншим кредитором»
- 3 «позичковий капітал банку у грошовій формі та в банківських металах, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання»
- 4 «грошовими коштами, які надаються надавачем фінансових послуг (кредитодавцем) особі (позичальнику) у користування на поворотній основі на визначений строк із сплатою процентів»
- 5 «сукупності умов, що дозволяють кредитору надати кредит, а позичальнику виконати боргові зобов'язання відповідно до умов кредитного договору»